

BE.LAND

65 JAAR ONTHAAL VAN VLUCHTELINGEN DOOR HET MIDDENVELD IN VLAANDEREN EN BRUSSEL

SCHRIJF MEE GESCHIEDENIS AAN DE HAND VAN DEZE EENVOUDIGE TOOLKIT

We hebben allemaal verhalen. Verhalen die onze ervaringen, evoluties, kennis, waarden en contexten delen en illustreren. Al deze herinneringen organiseren we in maatschappelijk relevante verhalen die van onschatbare waarde zijn voor culturele en sociale uitwisselingen in onze samenleving.

Mondelinge geschiedenis luistert naar getuigenissen van levende mensen en tekent ze op. Als we die herinneringen niet bewaren, zullen ze op een dag voor altijd verdwijnen. Ook jouw verhalen en die van de mensen om je heen zijn van onschatbare waarde voor je familie en gemeenschap. Met deze toolkit kan je op eenvoudige wijze mondelinge schatten om je heen verzamelen, om zo jezelf en toekomstige generaties te verrijken.

1. VOORAF

28 juli 1951: de Conventie van Genève is een feit. Een mijlpaal in de geschiedenis van de mensenrechten. Vandaag hebben 145 landen dit verdrag ondertekend. Op basis hiervan kan iemand erkend worden als vluchteling.

Sindsdien deden heel wat mensen op de vlucht beroep op dat verdrag en werden ze erkend als vluchteling. Na de Hongaarse Opstand in 1956 ontving België zo'n 6.000 Hongaren. Begin de jaren '70 verwelkomden we 1.100 Chilenen op de vlucht voor de terreur van generaal Pinochet. Eind jaren '70 kwamen 2.500 bootvluchtelingen uit Vietnam en Cambodja aan. Vanaf de jaren '80 nam het aantal asielaanvragen sterk toe. Toch bleef het middenveld solidair en groeiden er nieuwe gastvrije initiatieven.

Middenveldorganisaties hadden heel diverse motieven om vluchtelingen te onthalen. Politiek of levensbeschouwelijk geïnspireerd, lokaal of nationaal georganiseerd. In dit middenveld vinden we een enorme rijkdom aan erfgoed terug, in de vorm van getuigenissen, foto's, documenten, affiches, filmpjes ... Dit erfgoed toont ons hoe, waarom en in welke context de verschillende vluchtelingengroepen onthaald werden.

Omdat het nooit in kaart werd gebracht, noemen we dit erfgoed ook wel eens **zwerfgoed**. Het zwerft letterlijk ergens rond en niemand weet dat het bestaat. Heel wat zwerfgoed zoals foto's, voorwerpen en brieven worden door mensen thuis bewaard. Daarnaast is er ook **immaterieel erfgoed** zoals getuigenissen, tradities van migranten of organisaties. Zwerfgoed en immaterieel erfgoed vormen samen cultureel erfgoed.

Zowel van het mondelinge als het tastbare erfgoed van vluchtelingen is tot op heden vrijwel niets bewaard. Hoog tijd om daar verandering in te brengen. Aan de hand van interviews met mensen uit het middenveld (over hoe en waarom vluchtelingen werden onthaald) en interviews met vluchtelingen (over hoe zij in België terecht kwamen en hun onthaal ervoeren), hebben we 65 jaar onthaal van vluchtelingen in kaart gebracht.

Met behulp van deze toolkit kan je een lokaal erfgoedproject opstarten. En wie weet integreren we de resultaten wel in de tentoonstelling die in 2017 en 2018 zal toeren in Vlaanderen en Brussel!

2. PROJECT 'BE.LAND'

In 2015 en 2016 gaan we op zoek naar het cultureel erfgoed dat het onthaal van vluchtelingen door het Vlaamse middenveld illustreert en documenteert. We starten onze zoektocht bij de Conventie van Genève en eindigen in het heden.

Wat is een vluchteling?

Met het Vluchtelingenverdrag engageerden de VN-lidstaten zich om bescherming te bieden aan iedereen op de vlucht. Het begrip 'vluchteling' werd juridisch verankerd. **Iedereen die zijn of haar land verlaat uit gegronde vrees voor vervolging wegens ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een sociale groep of het hebben van een politieke overtuiging** wordt door de conventielidstaten als vluchteling erkend.

Vluchtelingen vertrekken uit hun thuisland om oorlog, geweld of vervolging te ontvluchten. Deze persoonlijke drama's brengen vaak een golf van solidariteit op gang in de ontvangende samenleving. Solidaire burgers willen de vluchtelingen gastvrij onthalen. Ook het middenveld heeft hier steeds een belangrijke functie in opgenomen.

Wie is het middenveld?

Het middenveld is divers: burgergroepen, ngo's, vakbonden, caritatieve organisaties, religieuze organisaties en professionele organisaties. Zij staan voor de belangen en waarden van hun leden of anderen en baseren zich op ethische, culturele, politieke, wetenschappelijke, religieuze of filantropische overwegingen.

Wat is mondelinge geschiedenis?

Mondelinge geschiedenis is een manier om het verleden te registreren en te (re)construeren aan de hand van interviews met getuigen. Een interview vormt samen met een aantal omkaderende documenten een 'mondelinge bron'.

Een mondelinge bron bestaat uit een **themalijs**t, **vragenlijst**, **identificatiefiche**, **audio-interview**, **uitgeschreven interview**, **bandinhoudsfiche**, **toestemmingsformulier** voor gebruik van het interview, het beeldmateriaal en ander **verzameld materiaal** (foto's, krantenknipsels, brieven) dat betrekking heeft op het interview. De documenten lichten we verderop toe. Je vindt enkele voorbeelden in bijlage.

DE TOOLKIT

De toolkit bestaat uit een stappenplan én voorbeelddocumenten.

STAP 1: BAKEN AF

Bepaal op voorhand wat je precies wil onderzoeken. De afbakening van je onderzoek kan thematisch, geografisch, historisch en/of volgens vluchtelingenbewegingen.

Thematisch:

- Ik wil de geschiedenis onderzoeken van een vluchtelingenorganisatie.

Geografisch:

- Ik wil weten welke opvanginitiatieven er in Leuven waren.

Historisch:

- Ik wil weten hoe vluchtelingen werden onthaald na mei '68.

Vluchtelingenbewegingen:

- Ik wil meer weten over de Hongaarse vluchtelingen die in 1956 en 1957 naar Vlaanderen en Brussel zijn gekomen.

Geen inspiratie? Wij helpen je graag om het thema van je onderzoek af te bakenen.

STAP 2: BEREID JE INHOUDELIJK VOOR

Zorg dat je je goed informeert en documenteert voordat je een interview afneemt. Zoek krantenartikels, boeken, achtergrondinformatie over wie je gaat interviewen ...

STAP 3: TEST DE APPARATUUR

Wanneer je iemand gaat interviewen, neem dan indien mogelijk een audiorecorder, fototoestel en scanner mee. Met een smartphone heb je die drie functies in één klap.

Misschien heeft de getuige interessante foto's, documenten, brieven, krantenartikelen, vergunningen ... Dit materiaal is vaak een grote meerwaarde voor je onderzoek. Je kan het gebruiken voor je documentaire, tentoonstelling, website of multimediapresentatie.

Heb je geen audiorecorder? Vraag dan aan de lokale erfgoedcel of zij er eentje kunnen uitlenen. De lijst van erfgoedcellen vind je op www.erfgoedcellen.be.

Zorg dat je goed weet hoe en of alle apparatuur werkt. Test alles op voorhand.

STAP 4: ZOEK EN CONTACTEER DE GETUIGEN

Zoek mensen die iets kunnen vertellen over je onderzoeksthema. Ga te rade gaan bij tussenpersonen of verenigingen die de vluchtelingenbeweging een beetje kennen:

- De **dienst diversiteit of integratie** van jouw gemeente;
- Je **grootouders, ouders of vrienden**;

- **Vrijwilligersgroepen** via vluchtelingenwerk.be/vrijwilligersgroepen;
- **Organisaties** die zich inzetten voor de bescherming, opvang of integratie van asielzoekers en vluchtelingen via www.vluchtelingenwerk.be/leden;
- **Etnisch-culturele federaties** in Vlaanderen zoals ACLI, Afrikaans Platform, AIF, CDF, FAAB, FMDO, Federatie van Marokkaanse verenigingen, Federatie Wereldvrouwen, Federatie van zelforganisaties in Vlaanderen, Internationaal Comité, Turkse Unie, Latijns-Amerikaanse Federatie, Voem;
- Het **minderhedenforum** vertegenwoordigt etnisch-culturele verenigingen in Vlaanderen en Brussel;
- **Getuigen** kennen vaak andere mogelijke getuigen.

Stel jezelf altijd voor aan de getuige en leg de bedoeling van het interview uit.

STAP 5: DOCUMENTEN OPSTELLEN (VOORBEELDEN IN BIJLAGE)

- Stel een **thema- en vragenlijst** op. In die eerste zet je de onderwerpen die je wilt behandelen, in de tweede zet je een aantal concrete vragen.
- De identificatiefiche biedt achtergrondinformatie over de getuige. Die vul je samen met hem of haar in aan het begin van het interview. Je kan dit onderdeel ook opnemen met de audiorecorder.
- Het **toestemmingsformulier** is nodig om afspraken vast te leggen. Overloop dit bij aanvang van het interview en laat steeds twee exemplaren ondertekenen. Eén voor jou en één voor de geïnterviewde. Maak ook een overeenkomst voor het gebruik van beeldmateriaal. Het interview wordt veel interessanter als persoonlijke documenten het verhaal illustreren: symbolische voorwerpen, familiefoto's, brieven, persoonlijke kunstwerken, affiches, kledingstukken ...

STAP 6: HET INTERVIEW

Wat neem je mee?

- audiorecorder;
- fototoestel;
- eventueel een scanner en een laptop;
- toestemmingsformulieren;
- documentatie (krantenknipsels, atlas, oude foto's) om het gesprek te stimuleren.

Hoe neem je een goed interview af?

Dubbelcheck steeds of je audiorecorder aanstaat én opneemt.

Het is belangrijk om **vertrouwen** te winnen bij de getuigen. Begin met een informeel gesprek voor het interview start. Gebruik **eenvoudige, duidelijke taal**. Je mag dialect spreken als de getuige zich hier beter bij voelt of dat beter verstaat. Stel **open vragen** die kort en duidelijk zijn. Durf doorvragen, maar respecteer grenzen.

Laat vooral de getuige aan het woord. Wil je de spreker aanmoedigen om verder te praten, doe dit dan non-verbaal. Verbale reacties (mhm, jaja) kunnen zeer vervelend zijn voor wie het interview in de toekomst wil beluisteren.

Geef stilte een kans. Getuigen hebben tijd nodig om in hun geheugen te graven.

Soms kan het interview veel tijd in beslag nemen. Probeer een ontmoeting te beperken tot twee uur. Je kan eventueel terugkomen voor een tweede interview.

Vergeet op het einde van het interview niet te verwijzen naar zaken die de getuige heeft klaargelegd. Stel vragen over de documentatie. Eindig het gesprek met een bedanking.

STAP 7: INSCANNEN RANDDOCUMENTEN GETUIGE

De randdocumenten mag je in pdf-formaat scannen.

STAP 8: KOPIEER HET INTERVIEW

Kopieer het interview in een bestand op de computer zodra het kan. Dit moederbestand laat je intact. Je maakt ook twee werkkopieën.

STAP 9: TRANSCRIPTIE

Het interview uitschrijven kan heel wat tijd in beslag nemen. Noteer ook non-verbale informatie (stilte, glimlacht, denkt na). Je kan ook persoonlijke opmerkingen toevoegen.

Er bestaat heel wat gratis software om je interview te transcriberen. Eén daarvan is Audacity. Downloaden kan via web.audacityteam.org/download. Een gebruiksaanwijzing vind je op nl.flossmanuals.net/Audacity/MenuBar.

NB: je kan er ook voor kiezen om enkele fragmenten uit te schrijven in plaats van het hele interview. Selecteer welke fragmenten je uitschrijft en welke niet.

STAP 10: BANDINHOUDSFICHE

Het is handig om je per onderwerp een tijdsaanduiding te maken. Zo krijg je een overzicht van welke thema's wanneer besproken werden. De transcriptie en bandinhoudsfiche zijn tijdrovend en lijken op het eerste gezicht niet erg nuttig, maar zijn wel essentieel om te kunnen spreken van een mondelinge bron. Dit maakt het gemakkelijker voor andere onderzoekers om met het interview aan de slag te gaan.

STAP 11: ORDEN ALLES OP COMPUTER

Maak een mapje op voor- en achternaam van de getuige. Bewaar hier alle gebruikte bestanden in zoals de thema- en vragenlijst, toestemmingsformulieren, identificatiefiche en originele geluidsopname. Zorg dat foto's de nodige gegevens voor publicatie bevatten (naam fotograaf, plaats, datum en naam gefotografeerde(n)).

STAP 12: DE OPVOLGING

Bel de getuige na het interview nog eens op om hem te bedanken. Vraag hoe hij/zij het interview heeft ervaren.

STAP 13: VERWERK JE ONDERZOEK TOT EEN TOONBAAR PRODUCT

Je hebt nu heel wat informatie verzameld: interviews, foto's en ander materiaal. Om ze te delen met een publiek, verwerk je deze informatie best tot een aantrekkelijk product.

Welk medium je ook kiest, hou in ieder geval rekening met copyright, de privacywetgeving en het portretrecht.

STAP 14: GEEF EEN SEINTJE!

Is je onderzoek afgerond? Laat het ons weten via sien@vluchtelingenwerk.be!

MEER WETEN?

WEBSITE OVER MONDELINGE GESCHIEDENIS:

www.mondelingegeschiedenis.be

EEN PRAKTIJKWIJZER VOOR VERENIGINGEN EN HUN ERFGOED:

http://www.erfgoedplus.be/sites/all/files/media/dossiers/bijlagen/HEJ_integraal.pdf

BROCHURE OVER PRIVACYWET IN HISTORISCH ONDERZOEK

<http://www.privacycommission.be/nl/brochures-voor-de-onderzoeker>

NOG VRAGEN?

Vluchtelingenwerk Vlaanderen
Kruidtuinstraat 75
1210 Brussel
karen@vluchtelingewerk.be
02 225 44 16
www.vluchtelingenwerk.be

VOORBEELDDOCUMENTEN

IDENTIFICATIEFICHE GETUIGE

CONTACTGEGEVENS

Naam

.....

Tussennaam

.....

Achternaam

.....

Schuilnaam

.....

Geslacht

.....

Adres

.....

.....

.....

Telefoon / gsm

.....

E-mail

.....

PERSOONLIJKE GEGEVENS

Herkomstland

.....

Nationaliteit

.....

Geboortejaar

.....

Moedertaal

.....

Andere talenkennis

.....

.....

FAMILIALE GEGEVENS

Naam en beroep moeder

.....

.....

Naam en beroep vader

.....

.....

Aantal broers / zussen

.....

.....

Familiale situatie

.....

.....

.....

OPLEIDING EN WERKSITUATIE

Opleiding(en)

.....

.....

.....

Beroep / Sector

.....

.....

.....

Loopbaan

.....

.....

.....

.....

.....

.....

GEGEVENS IVM VLUCHTELINGENTHEMA

Verloop asielprocedure (status + datum)

.....

.....

.....

.....

Relatie met vluchtelingentema

.....

.....

.....

.....

.....

INSCHATTING GEVOLGEN BIJ PUBLICATIE GETUIGENIS

Inschatting van gevolgen (voor persoon zelf, voor zijn of haar familie en persoonlijk netwerk, in België en thuisland, voor zijn of haar asiel- of verblijfsprocedure ...)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

CONTRACT VOOR HET VERLENEN VAN TOESTEMMING VOOR HET GEBRUIK VAN EEN OPGENOMEN INTERVIEW

De ondergetekenden,

Dhr. / Mevr. ....
wonende te .....
.....

en

Dhr. / Mevr. ....
wonende te .....
.....

komen overeen wat volgt, betreffende het interview geregistreerd op ...../...../.....

Art. 1. De geïnterviewde verleent de interviewer de toestemming om kosteloos zijn interview geheel / gedeeltelijk* (schrappen wat niet past) op te nemen en te gebruiken, te presenteren of te verspreiden:

- in gedrukte vorm (tentoonstellingspanelen, lesmappen, brochures ...)
- als audiovisueel fragment bij tentoonstellingen
- op internet
- op radio en tv
- in culturele producties (vertelavonden, toneel ...)
- ter promotie of ter illustratie bij andere projecten rond mondelinge getuigenissen

* Indien “gedeeltelijk” werd aangeduid, gelieve hierna aan te geven welk voorbehoud wordt gemaakt. Bijvoorbeeld: bepaalde passages mogen nooit openbaar gemaakt worden of de geïnterviewde verleent toestemming om het interview te gebruiken als bronmateriaal voor erfgoedproject ‘Gastvrij Vlaanderen?’ maar wenst bij publicatie anoniem te blijven. In dat geval zal de geïnterviewde bij video- of audio-opname onherkenbaar gemaakt worden en zal zijn naam vervangen worden door een alias.

.....

.....

.....

.....

Art. 2 Het interview zal enkel voor wetenschappelijke, educatieve, sociaal-culturele of artistieke doeleinden worden gebruikt of verspreid en dit zonder winstoogmerk. Bij elk ander (commercieel) gebruik is schriftelijke toestemming van de geïnterviewde vereist.

Art. 3. De geïnterviewde bevestigt dat zijn verhaal geen inbreuk pleegt op intellectuele rechten die toebehoren aan derden en vrijwaart de interviewer voor alle aanspraken die derden zouden kunnen uitoefenen betreffende in deze overeenkomst verleende rechten.

Art. 4. Er mogen geen wijzigingen worden aangebracht aan het interview zonder toestemming van de geïnterviewde (m.u.v. louter formeel-technische aanpassingen in de opname).

Art. 5. Telkens het interview gebruikt wordt, zoals vermeld in artikel 1 en 2, wordt de naam van de geïnterviewde vermeld, behalve indien de geïnterviewde anonimiteit vraagt.

Art. 6. Bij publicatie van het interview in gedrukte vorm levert Vluchtelingenwerk Vlaanderen op eerste verzoek en zonder kosten een exemplaar aan de geïnterviewde.

Art. 7. De geïnterviewde verleent Vluchtelingenwerk Vlaanderen de toestemming om het interview in zoveel kopieën als nodig te reproduceren om het op deskundige wijze te bewaren en te beheren en er als een goede huisvader zorg voor te dragen.

Art. 8. De geïnterviewde verleent Vluchtelingenwerk Vlaanderen de toestemming om kopieën van het interview in bewaring te geven aan een archiefinstelling naar keuze die zal instaan voor de bewaring en het beheer.

Art. 8. Deze overeenkomst geldt voor onbepaalde duur. De geïnterviewde kan hieraan een einde stellen bij aangetekend schrijven dat na drie maanden uitwerking zal hebben. Een dergelijke beëindiging zal geen effect hebben op de engagements die de interviewer reeds aangegaan is m.b.t. het interview vóór de datum van het aangetekend schrijven.

Art. 9. Het Belgische recht is van toepassing op deze overeenkomst. Bij betwisting over het ontstaan, de interpretatie of de uitvoering van deze overeenkomst zullen de partijen in eerste en meest uitgebreide instantie trachten in overleg tot een vergelijk te komen. Als geen oplossing wordt gevonden zijn enkel de rechtbanken van Brussel bevoegd.

Opgemaakt te ..... op .....

Elke partij verklaart een exemplaar van deze overeenkomst te hebben ontvangen.

Voor de geïnterviewde:

Voor de interviewer:

OVEREENKOMST TOT GEBRUIK VAN BEELDMATERIAAL

De ondergetekenden,

Dhr. / Mevr. ....
wonende te .....
.....

en

Dhr. / Mevr. ....
wonende te .....
.....

komen overeen betreffende het materiaal (aankruisen wat past, aantal invullen na #):

☐ Foto #	☐ Illustratie #
☐ Dia #	☐ Tekening #
☐ Affiche #	☐ Correspondentie #
☐ Postkaart #	☐ Krantenartikel #
☐ Glasnegatief #	☐ Andere: .....

dat het beeldmateriaal gedigitaliseerd mag worden en dat het digitale beeld gebruikt mag worden voor niet-commercieel gebruik:

- in gedrukte vorm (tentoonstellingspanelen, lesmappen, brochures ...)
- als audiovisueel fragment bij tentoonstellingen
- op internet
- op radio en tv
- in culturele producties (vertelavonden, toneel ...)
- ter promotie of ter illustratie bij andere projecten rond mondelinge getuigenissen

* Indien “gedeeltelijk” werd aangeduid, gelieve hierna aan te geven welk voorbehoud wordt gemaakt. Bijvoorbeeld: bepaalde passages mogen nooit openbaar gemaakt worden of de geïnterviewde verleent toestemming om het interview te gebruiken als bronmateriaal voor erfgoedproject ‘Gastvrij Vlaanderen?’ maar wenst bij publicatie anoniem te blijven. In dat geval zal de geïnterviewde bij video- of audio-opname onherkenbaar gemaakt worden en zal zijn naam vervangen worden door een alias.

.....

.....

.....

Deze overeenkomst geldt voor onbepaalde duur.

Dhr. / mevr. .... kan hieraan een einde stellen bij aangetekend schrijven dat na drie maanden uitwerking zal hebben. Elk aangetekend schrijven moet worden geadresseerd aan .....

Opgemaakt te ..... op .....

Elke partij verklaart een exemplaar van deze overeenkomst te hebben ontvangen.

Voor dhr. / mevr. ....

Handtekening:

Voor dhr. / mevr. ....

Handtekening:

ERFGOEDPROJECT: GASTVRIJ VLAANDEREN? 65 JAAR ONTHAAL VAN VLUCHTELINGEN DOOR HET MIDDENVELD IN VLAANDEREN EN BRUSSEL

Themalijst voor vluchtelingen

1/ Achtergrond

- Uit welk land of welke regio ben je afkomstig? Waar woonde je precies?
- Hoe was de toestand (sociaal-politieke context)?
- Waarom ben je moeten vluchten?
- Wanneer heb je beslist om jouw land te verlaten?
- Heb je jouw vertrek lang voorbereid?
  - Hoe heb je jouw vertrek voorbereid?
  - Heeft iemand jou geholpen? Heb je veel moeten betalen voor deze hulp?
  - Ben je alleen vertrokken?
    - Zo ja: ben je onderweg nog andere vluchtelingen tegen gekomen?
    - Zo nee: zijn jullie tijdens de hele reis samen gebleven?
  - Hoe zag je reisroute eruit? Had je van op voorhand een route uitgestippeld en heb je die gevolgd zoals gepland? Hoe lang heb je er over gedaan?
  - Hoe ben je uiteindelijk in België beland? Was België je eerste voorkeur?
- Welke waardevolle voorwerpen liet je achter?
- Welke waardevolle voorwerpen nam je mee? Wat voor voorwerpen zijn het? Emotionele of eerdere nuttige voorwerpen? Heb je ze nog?

2/ Aankomst

- Wanneer ben je in België aangekomen?
- In welke gemeente ben je aangekomen?
- Wat waren jouw eerste indrukken over België? Wat was nieuw voor jou?
- Hoe voelde je je tijdens de eerste periode in België?
  - Was je nieuwsgierig naar het land, naar de mensen, naar de gewoonten?
  - Was je blij?
  - Was je bang?
  - Nam je je verleden mee? Was je nog fel bezig met de situatie in jouw land?

3/ Opvang

- Eerste contacten:
  - Met welke organisatie of met welke personen ben je eerst in contact gekomen?
  - Wanneer en in welke omstandigheden heb je jouw verhaal verteld?
  - Heb je je verhaal goed kunnen vertellen? Had je hulp van een tolk? Waren de omstandigheden goed? Was je zenuwachtig? Moe? Bang? Opgelucht?
  - Heb je je verhaal aangepast uit schrik voor een negatief advies van het CGVS?
  - Hoe werd je opgevangen?
  - Kreeg je voldoende informatie? In welke taal?

- Vluchtelingencentrum:
  - Waar verbleef je de eerste tijd?
  - Woonde je in een vluchtelingencentrum? Welk? Hoe lang bleef je daar?
  - Woonde je daar graag? Was de sfeer goed?
  - Deed het deugd om met lotgenoten te wonen? Heb je er vrienden gemaakt?
  - Had je voldoende privacy? Was er voldoende comfort?
  - Kreeg je de nodige begeleiding, informatie, hulp ...? Wat ontbrak?
  - Wat waren de regels? Waaraan moest je je houden? Wat vond je van die regels?
  - Waren er mensen – buiten het opvangcentrum – die je geholpen hebben?
    - Wie?
    - Hoe?
  - Wilde je graag naar een individuele opvangplaats? Waarom?
- Individuele opvangplaats
  - Wanneer verhuisde je naar een individuele opvangplaats?
  - Waar? Heb je de plaats zelf gekozen? Ben je in die gemeente blijven wonen?
  - Was het moeilijk om plots ‘alleen’ te wonen?
  - Werde je nog voldoende begeleid / geholpen?
- Naast huisvesting, welk soort hulp kreeg je aanvankelijk?
  - Kreeg je de nodige materiële hulp? Wat was dat dan specifiek?
  - Kreeg je financiële hulp? Vanaf wanneer? Hoeveel juist?
  - Had je medische hulp nodig? Kreeg je die?
  - Heb je kinderen? Zo ja, kregen zij specifieke hulp? Welke?
    - huiswerkbegeleiding
    - taallessen
    - knutselactiviteiten
    - traumabegeleiding
    - andere spelactiviteiten zoals ...
    - andere begeleiding zoals ...
  - Kreeg je ook juridische hulp van een advocaat?
- Waren de contacten tijdens de asielpprocedure goede contacten?
  - Voelde je je gesteund?
  - Heb je nog steeds contact met hulpverleners?
  - Kon je blijven rekenen op hulp? Ook wanneer je erkend werd als vluchteling?
- Algemeen, wat vond je van de opvang?
  - Was die voldoende?
  - Was de opvang wat je ervan verwacht had? Had je meer verwacht? Wat miste je?
  - Ken je landgenoten die om dezelfde reden gevlucht zijn en geen asiel kregen?
  - Hoe kan België vluchtelingen nog beter opvangen?

4/ Netwerk

- Had je een netwerk van mensen uit jouw land van origine?
- Wat betekende dat netwerk voor jou tijdens de onthaalperiode?
- Heb je een nieuw netwerk uitgebouwd tijdens de onthaalperiode?
- Heb je daar nog steeds contact mee?
- Had je soms ook persoonlijk contact met vrijwilligers of hulpverleners?
- Heb je nog steeds contact met vrijwilligers of hulpverleners?

5/ Na de onthaalfase

- Wanneer eindigde de link met het 'onthaal'? Wanneer werd het onthaal afgesloten? Nam je zelf afstand van de onthaalfase of werd deze afgesloten door anderen?
- Ben je later – jaren na het onthaal – in een crisissituatie beland (zoals depressie)? Kon je dan nog beroep doen op medewerkers van toen?
- Voel je je nog steeds een vluchteling? Zo nee, wanneer voelde je je niet meer een vluchteling? Heb je Vlaamse gewoontes overgenomen? Heb je Vlaamse vrienden of vrienden uit andere landen dan jouw land van origine?
- Zien Vlamingen jou nog steeds als een vluchteling?
- Werk:
  - Heb je kansen gekregen om hier je voormalige job uit te oefenen?
  - Heb je nieuwe kansen gekregen, een nieuwe wending gegeven aan je leven?
  - Heb je ooit negatieve kritiek gekregen omdat je *niet* werkte?
  - Heb je negatieve kritiek gekregen omdat je werkte? ('ze pakken onze jobs af')
- Is er nog een engagement ten aanzien van de vluchtelingenproblematiek?
- Ben je zelf bijvoorbeeld vrijwilliger in de vluchtelingensector?
- Wil je het vluchtelingenverleden achterlaten en liever helemaal vergeten?

6/ Erfgoed

- Link opvang:
  - Zijn er **voorwerpen**, personen of verhalen die je kan linken aan jouw 'opvang'?
  - Wie of wat is je bijgebleven?
- Tradities & performances:
  - Zijn er typische tradities in jouw land van origine?
    - Rituelen
    - Sociale gewoonten
    - Typische feesten
    - Volksdansen
  - Heb je de mogelijkheid om je eigen tradities hier te beleven of voort te zetten?
  - Ben je aangesloten bij een vereniging die deze tradities levend houden?
- Oraal:
  - Zijn er bepaalde volksverhalen of mythen die je je nog herinnert of doorvertelt?
  - Bestaan er typische uitdrukkingen?
- Ambachten:
  - Zijn er bepaalde vaardigheden of ambachten?
  - Beoefen je die nog?
  - Doe je dit alleen of in groep?
  - Geef je je kennis door aan iemand?
- Kennis natuur / universum?
  - Zijn er tradities waarvoor je bepaalde dieren of aspecten van de natuur goed moet kennen? (Zoals in België, 'garnaalvissers te paard' of 'kennis over witloof')

7/ Visie op Vlaanderen en vluchtelingen

- Zie je veranderingen in het onthaal van vluchtelingen?
- Hoe denkt men hier over vluchtelingen? (vroeger en nu)
- Is Vlaanderen gastvrij?

ERFGOEDPROJECT: GASTVRIJ VLAANDEREN? 65 JAAR ONTHAAL VAN VLUCHTELINGEN DOOR HET MIDDENVELD IN VLAANDEREN EN BRUSSEL

Themalijst voor middenveld

1/ Vereniging (initiatief, comité, vrijwilligerswerking, ...)

Ontstaan

- Wanneer is de vereniging ontstaan?
- Waarom werd de vereniging indertijd opgericht? Wat was de aanleiding? Was het ontstaan een gevolg van politieke of maatschappelijke context?
- Wie waren de initiatiefnemers? Wat was hun persoonlijke drive of engagement?

Werking

- Wat was de visie van de vereniging op de vluchtelingenproblematiek?
- Waar hield de vereniging zich mee bezig?
- Waren er samenwerkingen met andere verenigingen? Structureel of tijdelijk?
- Kwam er geld van de overheid, van sponsors, sympathisanten of benefietacties?
- Wat waren de hoogtepunten?

Rol van vrijwilligers

- Waren er veel vrijwilligers? Was hun engagement van korte of lange duur?
- Hoe werden nieuwe vrijwilligers aangetrokken?
- Wat was het profiel van de vrijwilligers?

Persoonlijke rol

- Wanneer werd je zelf actief bij de vereniging? Hoe kwam je met hen in contact?
- Wat was jouw persoonlijke drive?
- Wat waren jouw taken? Zou je nu bepaalde zaken anders aanpakken?

2/ Onthaal van vluchtelingen

- Hoe werden vluchtelingen onthaald?
- Verleende de vereniging:
  - Materiële hulp? Welke?
  - Medische hulp of gezondheidszorg?
  - Pedagogische hulp (huiswerkbegeleiding, taallessen ...)?
  - Sociale hulp (huisbezoeken, activiteiten voor kinderen, praatgroepen ...)?
  - Hulp met zoektocht naar werk?
  - Hulp met huisvesting en/of zoektocht naar woning?
  - Juridische hulp?

3/ Evenementiële initiatieven

- Welke evenementen en/of activiteiten organiseerden jullie?
  - Religieuze feesten (kerstfeest, suikerfeest ...)
  - Culturele of traditionele feesten (sinterklaas ...)
  - Lokale evenementen
    - multiculturele feesten of muziekavonden
    - infoavonden of debatten
    - expo's of tentoonstellingen
  - Sensibiliseringscampagnes? (petities, betogingen, ludieke acties ...)
  - Benefietacties?
- Was er een groot draagvlak voor deze evenementen? Wat beoogden jullie ermee?
- Had je zicht op de impact van deze acties?
  - Invloed op het beleid en de politiek
  - Meer opvangplaatsen voor vluchtelingen
  - Meer solidariteit voor vluchtelingen
  - Meer sensibilisering over de vluchtelingenproblematiek

4/ Evolutie van onthaal doorheen de jaren

- Heb je een evolutie gemerkt in het onthaal van vluchtelingen doorheen de jaren?
- Was dat ook voelbaar binnen de vereniging waar je actief was?
- Werd het takenpakket ingeperkt? Wat waren daar de redenen voor?
  - Beleid of logistiek
  - Meer vrijwilligers
  - Financiële beperkingen
- Werd het soort onthaal aangepast? Wat waren daar de redenen voor?
  - Nieuwe inzichten en dus nieuwe methodieken
  - Nieuwe noden afhankelijk van soort en aantal vluchtelingen
  - Beleidsmatige of politieke context
- Bestaat de vereniging vandaag nog? Zo nee, wanneer werd de vereniging ontbonden? Om welke reden? Zijn betrokken personen van toen nu elders actief?

5/ Verschillende vluchtelingengroepen

- Welke vluchtelingengroepen heeft de vereniging onthaald en wanneer?
- In welke maatschappelijke context werden ze opgevangen?
  - Humanitaire kwestie
  - Economische kwestie (arbeidskrachten)
  - Ideologische kwestie (zelfde politieke of levensbeschouwelijke waarden)
- Hadden bepaalde vluchtelingen specifieke noden? Hield men daar rekening mee?
  - Religieuze noden
  - Psychologische noden
  - Materiële noden
  - Sociale noden (netwerk van mensen die cultuur delen, parochie, leeftijd ...)
- Hielpen er veel erkende vluchtelingen bij het onthaal van nieuwe asielzoekers?
- Waren Vlamingen minder solidair jegens bepaalde vluchtelingengroepen? Waarom? Speelde het politieke klimaat en/of de media hier een rol in? Welke?

6/ Negatieve / moeilijke ervaringen

- Trauma's:
  - Vluchtelingen hebben vaak trauma's. Merkte je dat? Hoe ging je ermee om?
  - Hadden deze trauma's volgens jou een grote invloed op de integratie?
- Vormde de taalbarrière vaak een probleem?
- Moedeloosheid en ontgoocheling:
  - Was het moeilijk om je in te zetten terwijl het beleid soms genadeloos was?
  - Was het moeilijk om je bij bepaalde situaties neer te leggen?
  - Sommige vluchtelingen vertellen nooit hun echte of volledige verhaal. Heb je daar begrip voor of stellen ze je daarmee teleur?
  - Verdwenen de vluchtelingen soms plots van de radar? Hoe voelde je je daarbij?
- Wie verzette zich tegen de komst van vluchtelingen?
  - Was de tegenstroom georganiseerd en invloedrijk? Wat waren hun argumenten?
  - Groeide het verzet tegen vluchtelingen?
  - Vanwaar kwam die negatieve beeldvorming volgens jou?

7/ Positieve / bemoedigende ervaringen van middenveld

- Voor vele vluchtelingen was jouw hulp van cruciaal belang. Gaf je dat voldoening?
- Heb je er vriendschappen aan over gehouden?
- Waren de vluchtelingen dankbaar? Hoe uitten ze dat?
- Denk je dat jouw hulp persoonlijkheid van sommige vluchtelingen beïnvloed heeft?
- Werden vluchtelingen soms ook actief als vrijwilliger? Zo ja, waarom?
  - Hulp bieden aan lotgenoten
  - Doorgeven van taal, tradities en/of ambachten
  - Netwerk en vriendschappen

8/ Slot: notie 'gastvrijheid'

- Gastvrijheid van de 'Vlamingen'
  - Is Vlaanderen vandaag 'gastvrij'? Hoe was dat vroeger?
  - Heeft de media solidariteit voor en beeldvorming over vluchtelingen beïnvloed?
  - Welke invloed heeft de professionalisering van de sector (op de gewone Vlaming, op vrijwilligers, op het middenveld)?
  - Is actieve solidariteit belangrijk om de vluchtelingenproblematiek te begrijpen?
- Ongastvrijheid
  - Was de tegenstroom georganiseerd en invloedrijk? Wat waren hun argumenten?
  - Groeide het verzet tegen vluchtelingen?
  - Vanwaar kwam die negatieve beeldvorming volgens jou?
- Vielen andere vormen van gastvrijheid je op?
  - Van vluchtelingen ten opzichte van Vlamingen?
  - Van gemeenschappen die al even in België zijn t.o.v. nieuwkomers?

9/ Documenten en/of foto's

- Heb je nog documenten (brieven, formulieren, persartikels), drukwerk of foto's uit die periode? Mogen we die eventueel inscannen/kopiëren?
- Heb je een voorwerp dat gastvrijheid symboliseert? Dat je doet denken aan een persoonlijke anekdote over gastvrijheid of over de opvang van vluchtelingen?

BANDINHOUDSFICHE

Tijdsaanduiding	Inhoud in trefwoorden
0:14 – 8:25	Situatie in Hongarije voor de vlucht
8:25 – 10:45	Organisatie van vlucht
10:45 – 17:52	Reisroute via Oostenrijk
17:52 – 21:00	Vertrek naar België
21:00 – 28:25	Opvang in Tongeren
28:25 – 36:52	Rol van Caritas Catolica
36:52 – 38:14	Opvang in Mechelen
38:14 – 41:45	Rol van vrijwilligers voor logement
41:45 – 46:54	Onderwijs in Mechelen
46:54 – 47:01	Solidariteit jegens Hongaren in universitaire middens
47:01 – 49:54	Vergelijking solidariteit en onthaal in 1956 en 1957
49:54 – 53:01	Oudste broer en integratieproces
53:01 – 56:54	Mening over opvang van Hongaarse contingenten
56:54 – 01:02:45	Visie op gastvrijheid Vlamingen